

YO'L CHIZIQLARI: YOTIQ VA TIK CHIZIQLAR

Sobirov Nodirbek Baxodirovich*To'ra qo'rg'on tuman 1-son politexnikumi maxsus fan o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada transport vositalarini boshqarish jarayonida yo'llarda xavfsizlikni ta'minlash vositalaridan biri bo'lgan - yo'lning belgi chiziqlari haqida fikr-mulohazalar bayon etiladi. Xususan, yo'llarda uchraydigan yotiq, tik chiziqlar va ularning vazifalari xususida so'z yuritiladi. Kundalik hayotimizda bu yo'l chiziqlarining katta ahamiyat kasb etishi, yo'l xavfsizligini ta'minlashi yuzasidan xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: yotiq chiziq, harakatlanish tartibi, avtomagistral, sidirg'a chiziq, reversiv harakat, to'xtash chizig'i, taqiqlovchi ishorasi, transport oqimi, qarama-qarshi yo'nalish, reversiv svetafor.

Yo'l-transport vositalari qatnovi kundalik turmushimizning ma'lum jihatlarida biz uchun muhim yordamchi vazifasini o'taydi. Yo'llarda tirbandlik, avariya holatlari va shu kabilarning oldini olishda, haydovchini to'g'ri harakatlanishida asosiy vositalardan biri bu - yo'l belgilari hisoblanadi. Yo'l belgilari turli shakl va mazmunda bo'ladi. Biroq barchasining vazifasi bir xil. Yo'lning qatnov qismi yuzasidagi chiziqlar, yo'naltirgichlar, yozuvlar va boshqa belgilar harakatlanish tartibi va aniq rejimini belgilaydi. Yotiq chiziqlar asosan, oq rangda bo'ladi. Sariq rangli yotiq chiziqlar ham mavjud.

1.1- qarama-qarshi yo'nalishlarda harakatlanayotgan transport oqimlarini ajratadi, yo'lning xavfli joylaridagi harakatlanish bo'lagi chegarasini bildiradi; yo'lning kirish taqiqlangan qismi chegarasini belgilaydi; transport vositalarining to'xtab turish joyi chegarasini hamda avtomagistral qatoriga kiritilmagan yo'lning qatnov qismi chegarasini bildiradi;

1.2- (enli sidirg'a chiziq)-avtomagistrallarda harakatlanish qismi chegarasini bildiradi;

1.3- to'rt va undan ortiq harakatlanish bo'lagi bo'lgan yo'llarda qarama-qarshi yo'nalishdagi transport vositalari oqimini ajratadi;

1.4- to'xtash taqiqlangan joyni bildiradi. Yakka holda yoki 3.27 «To'xtash taqiqlangan» yo'l belgisi bilan qo'llaniladi hamda yo'lning qatnov qismi chetiga yoki yo'l chetidagi to'siq ustidan chiziladi;

1.5- ikki yoki uch bo'lakli yo'llarda qarama-qarshi yo'nalishlarda harakatlanayotgan transport vositalari oqimlarini ajratadi; bir yo'nalishda harakatlanish uchun mo'ljallangan ikki yoki undan ko'proq bo'lakli yo'llarda bo'laklarning chegaralarini bildiradi;

1.1 «Shlagbaumli temir yo'l kesishmasi».

1.2 «Shlagbaumsiz temir yo'l kesishmasi».

1.3 «Diqqat, temir yo'l kesishmasini to'suvchi qurilma»

1.3.1 «Bir izli temir yo'l».

1.3.«Ko'p izli temir yo'l».

1.3.1 — bir izli temir yo'l, 1.3.2 — ikki va undan ortiq izli temir yo'l belgilari shlagbaum bilan jixozlanmagan temir yo'l kesishmasi oldida o'rnatiladi.

1.4.1 — 1.4.6. «Temir yo'l kesishmasiga yaqinlashuv». Aholi punktlaridan tashqarida temir yo'l kesishmasiga yaqinlashayotganlik haqida qo'shimcha ogohlantirish beradi.

1.6- (yaqinlashish chizig'i- har bir

chiziq uzunligi ular orasidagi masofadan uch barobar katta bo'lgan uzoq-uzoq chiziq)- qarama-qarshi yoki bir yo'nalishda harakatlanayotgan transport vositalari oqimlarini ajratuvchi yoki 1.11 chizig'iga yaqinlashayotganlik haqida ogohlantiradi;

1.7- (har bir chizig'i qisqa va oralari shu chiziqlar bo'yiga teng bo'lgan uzoq-uzoq chiziq)- chorrahadagi harakatlanish bo'laklarini bildiradi;

1.8- (enli uzoq-uzoq chiziq)- tezlashish yoki sekinlashish bo'lagi bilan yo'lining qatnov qismidagi asosiy bo'lagi o'rtasidagi chegarani bildiradi (chorrahalarda, yo'ning turli sathda kesishgan qismlarida, avtobuslar to'xtaydigan joylarda va x. k.);

1.9- reversiv harakat tashkil etilgan bo'laklarning chegarasini belgilaydi; reversiv harakatlanish amalga oshirilgan yo'llarda (reversiv svetofori o'chirilgan holatda) qarama-qarshi yo'nalishdagi transport oqimini ajratadi;

1.5 «Tramvay yo'li bilan kesishuv».

1.6 «Teng ahamiyatli yo'llar kesishuvi».

1.7 «Aylanma harakatlanish bilan kesishuv».

1.8 «Svetofof tartibga soladi». Harakat svetofof orqali tartibga solingan chorraha, piyodalar o'tish joyi yoki yo'l qismini bildiradi.

1.9 «Ko'tarma ko'priki». Ko'tarma ko'priki yoki solda kesib o'tish.

1.10 «Sohilga chiqish». Daryo yoki suv xavzasi qirg'og'iga chiqishni bildiradi.

1.11.1 «Xavfli burilish».o'ngga,

1.11.2 «Xavfli burilish».chapga yo'l belgilari yo'lining kichik radiusli yoki ko'rinishi cheklangan burilish joyini bildiradi

1.12.1 «Xavfli burilishlar» birinchi burilish o'ngga

1.10- to'xtab turish

taqiqlangan joyni bildiradi; yakka holda yoki yo'l belgisi bilan qo'llaniladi va yo'lining qatnov qismi chetiga yoki yo'l chetidagi to'siq ustidan chiziladi;

1.11- faqat bir tomondan qayta tizilishga ruxsat etilgan yo'l qismlarida, bir yo'nalishdagi yoki qarama-qarshi kelayotgan transport oqimlarini ajratadi; qayrilib olish, to'xtash maydonchalari va shunga o'xshashlarga kirish-chiqish joylarida harakatlanish faqat bir yo'nalishda ruxsat etilganligini ko'rsatadi; 1.12 (to'xtash chizig'i)- belgisi yoki svetoforming (tartibga soluvchining) taqiqlovchi ishorasida haydovchi to'xtash kerak bo'lgan joyni ko'rsatadi; 1.13- kesishayotgan yo'lda harakatlanayotgan transport vositasiga yo'l berish uchun to'xtash zarur bo'lganda, haydovchiga transport vositasini to'xtatish joyini ko'rsatadi; Reversiv svetofoflar bo'lmaganda yoki ular o'chirib qo'yilganda, 1.9 chizig'ini faqat u haydovchining o'ng tomonida bo'lsa, bosib o'tishga ruxsat etiladi.

Reversiv svetofof yoqilgan paytda bir yo'nalishli bo'laklarni ajratayotgan 1.9 chizig'ini istalgan tomondan bosib o'tishga ruxsat etiladi. Reversiv svetofof o'chirilganda, haydovchilar darhol 1.9 chizig'idan o'ngga qayta tizilishlari kerak. Reversiv svetofof o'chirilgan bo'lsa, qarama-qarshi yo'nalishdagi transport oqimlarini ajratuvchi 1.9 chizig'ini bosib o'tish taqiqlanadi.

1.11 chizig'ini uzoq-uzoq chiziq tomonidan, sidiq'a chiziq tomonidan esa faqat quvib yoki aylanib o'tishni tugatayotganda bosib o'tishga ruxsat etiladi.

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, tik chiziqlar - yo'l inshootlari va jixozlari yuzalariga ketma-ket chizilgan yo'l-yo'l oq-qora chiziqlar majmuasidan iborat bo'lib, ularning o'lchamlarini ko'rsatishda, ko'z bilan chamalash vositasi sifatida xizmat qiladi. Tik chiziqlar - yo'l inshootlari va jixozlari yuzalariga ketma-ket chizilgan yo'l-

yo'l oq-qora chiziqlar majmuasidan iborat bo'lib, ularning o'lchamlarini ko'rsatishda, ko'z bilan chamalash vositasi sifatida xizmat qiladi.

Harakatlanayotgan transport vositalariga xavf tug'diradigan yo'l inshootlarining tik elementlari (ko'priklar, yo'l o'tkazgich va estakadalar, ustunlar va x. k.)ni bildiradi; tunnellar, ko'priklar, yo'l o'tkazgich va estakadalarning pastki peshtoqini bildiradi; ajratish bo'laklaridagi yoki xavfsizlik orolchalaridagi dumaloq ustunlarni bildiradi; yo'naltiruvchi, beton yoki temir beton ustunlar, to'siq tirgaklar va hokazolarni bildiradi; yo'lning kichik radiusli burilish, tik nishablik va boshqa xavfli joylarda yo'l to'siqlarining yon yuzalarini bildiradi; boshqa joylardagi to'siqlarning yon yuzalarini bildiradi; xavfli joylardagi to'siqni (bordiyurni) va yo'l sathidan baland bo'lgan xavfsizlik orolchalarini bildiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Axmedov, I. Yo'l harakati xavfsizligi asoslari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi IIV Yo'l harakati xavfsizligi instituti, 2019
2. Abdullayev, N. Avtomobil transporti va yo'l harakati qoidalariga doir xalqaro tajribalar. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2021.
3. Karimov, A. Yo'l harakati xavfsizligi: o'qituvchilar va o'quvchilar uchun qo'llanma. Toshkent: O'qituvchi nashriyoti, 2020.
4. Yo'l harakati xavfsizligi milliy qo'mitasi. Yo'l harakati xavfsizligi va avtomobil boshqaruvini o'qitishdagi innovatsiyalar. Toshkent: Milliy nashriyot, 2022